

Keurig zonder keurslijf

*Ze weet dat een dame nooit voorgaat op de trap en ze weet ook waarom. **Reinildis van Ditzhuyzen**, de grande dame van de goede manieren, verdiept zich als historicus ook in de achterliggende gedachte van wellevendheid. „Etiquette is niet tuttig, maar nuttig!” In de vernieuwde 'De dikke Ditz - hoe hoort het eigenlijk?' loodst ze ons veilig door het sociale verkeer.*

Door **Marie-Thérèse Roosendaal**
Foto's **Andreas Terlaak**

V

Van de residentie, waar ze decenia woonde, is Reinildis van Ditzhuyzen verhuisd naar het oosten des lands. Wat moet een Haagse dame in Zutphen? „Ik werd wel altijd versleten voor een typisch Haagse mevrouw, maar zelf heb ik me zo nooit gevoeld.” Bevreesd iets verkeerd te zeggen, versnelt ze haar praten: „Dat zegt iets over mij, ik wil niemand voor het hoofd stoten en onaardig zijn over Den Haag. Want daar is niets mis mee, maar ik ben en blijf nou eenmaal een Gelders meisje uit Arnhem.”

Met kaarsrechte rug zit ze op haar balkonstoel, goede manieren kreeg ze van huis uit mee. Informeert bezorgd of de koffie – „gewone hoor, ik doe niet aan al die smaakjes” – naar wens is. „Eerlijk zeggen! Als hij te sterk is, giet ik er kokend water bij.”

Op een kamerscherm staat de partituur van een pianoconcert van Mozart, op een lampenkapje een notenbalk van Vivaldi. Reinildis van Ditzhuyzen (70) houdt van klassieke muziek. „Daar ben ik mee opgegroeid. Natuurlijk wist ik van het bestaan van Elvis Presley en The Stones, maar het werd thuis niet gedraaid. Wij liepen niet voorop, we hadden ook geen auto en geen televisie. Op vakantie naar het Zuid-Limburgse Schin op Geul gingen we het grootste deel op de fiets. Vanuit Arnhem waren we twee dagen onderweg, mijn moeder duwde mijn jongste broertje op zijn kinderfietsje voort. Uitgaan, naar een café, deden we niet. Het klinkt absurd en idioot, maar ik heb het allemaal niet gemist. Ik heb een fijne jeugd gehad en dank dat aan mijn vader en moeder. Niet zeuren, was het motto. Positief zijn en dat ben ik gebleven, altijd vrolijk.” Meteen corrigeert ze zichzelf. „Maar natuurlijk veeg ik ernstige zaken niet, woeps, van tafel.”

Wellevendheid is haar tweede natuur. De basis voor de tweede versie van etiquetteboek *De dikke Ditz - hoe hoort het eigenlijk?*, die afgelopen week werd gepresenteerd. De eerste ontstond achttien jaar geleden bij toeval, toen haar uitgever hoorde dat zij haar studententijd in Wenen had doorgebracht, en daar onder andere op officiële bals debutante was geweest. Hij verzocht haar het etiquetteboek van Amy Groskamp-ten Have, een standaardwerk uit 1939, te actualiseren. En anno 2018 werd het wel weer tijd voor een herziene uitgave.

„Het hoofdstuk brieven, over aanhef, papier en ondertekening, heb ik drastisch ingekort, want wie schrijft er nog een brief? Daarvoor in de plaats heb ik nieuwe communicatiemethoden zoals Twitter behandeld.”

'Ik zit heus niet de hele tijd op een ander te letten'

Duizend voorbeelden staan er in de tweede *Dikke Ditz*, dat moet een titanenklus zijn geweest!

„Uitzoekwerk. Eigenlijk verzamel ik altijd materiaal. Ik scheur krantenstukjes uit, schrijf reclamezinnigjes die me opvallen op en ik observeer en luister. Alle notities bewaar ik in een map. Ik heb behoorlijk wat voorbeelden moeten schrappen, anders zou *De dikke Ditz* bol staan. Het is een kwestie van afwegen. Toen presentator Rick Nieman in een tv-interview jijde en jouwde tegen de premier en andersom was dat fout. Van hem én van Rutte. Ook al kennen ze elkaar privé, dit was geen onderonsje. Na lang aarzen heb ik dit voorval niet in het boek opgenomen, omdat het een incident was.”

Een nette journalist zegt altijd u, lees ik, om gepaste afstand te bewaren. Maar wij tutoyeren elkaar!

„Omdat we elkaar al eerder hebben ontmoet en het gesprek informeel verliep. Maar hopelijk is het wel u in de geschreven versie van het interview.” Ze bespeurt een halve draai in het voutsvoeren. „Vroeger zei men u tegen zijn ouders en jij tegen de – ondergeschikte – ober, nu is het andersom.”

Bent u zich ervan bewust dat mensen in uw nabijheid verkrampen en sidderen voor sociale flaters. Ze zullen maar eens met de verkeerde vork in de zalsalade prikken...

Haar gezicht betreft, het laatste dat Reinildis van Ditzhuyzen wil zijn is een fatsoensraker of zedenpreker. „Zo jammer! Die huiver is onterecht, ik zit heus niet de hele tijd op een ander te letten, in tegendeel! Kan mij het schelen of iemand ongepoetste schoenen draagt, als hij maar aardig is. Als iemand mij een half uur voor Piet Snot laat zitten omdat ze aan het bellen is, wordt het een ander verhaal. Mensen vinden etiquette ingewikkeld, maar die regeltjes zijn juist bedoeld om het leven te vergemakkelijken. Etiquette is niet tuttig, maar nuttig, zeg ik altijd. Eigen vondst! In het verkeer zijn regels nodig om niet te botsen, voor de sociale omgang geldt dat ook.”

Maar af en toe valt het halve vaderland over u heen! Panty's dragen bij 25 graden... of u wel goed snik bent!

„Werd me door de krant gevraagd of mensen met dat warme weer in korte broek naar kantoor konden. Nee dus. Een stratenmaker kan dat gerust doen, maar iemand die een bedrijf vertegenwoordigt niet. Bovendien, wat helpt dat nou, dat kleine stukje stof minder? Katoen verkoelt juist! Teenslippers zijn ook taboe op de werkvloer. Kreeg ik een heleboel haat-mails, onder andere van een man die wel even een emmer vol zweet over mij zou komen uitstorten. Hij stuurde een harige blote benen-foto mee. Onsmakelijk, bah. Aan de andere kant krijg ik zeker zoveel blije reacties, want weten hoe het hoort maakt mensen zelfverzekerder.

Een dochter van hippieouders is opgetogen over mijn boek. Haar ouders hadden altijd tegen haar gezegd dat ze vooral 'zichzelf' moest zijn. Al die regels waren onzin. Nu werkt ze bij een bank en wist

ze niet hoe ze haar mes moest vasthouden. Lastig bij een zakendiner. Mijn boek gaf haar houvast. Etiquette is niet exclusief voor de elite, dat is een hardnekkig misverstand. Zo voelde Amy Groskamp het ook en daarom kreeg zij in 1939 in *De Telegraaf* al juchende kritieken.”

Maar Jort Kelder plaatst het in zijn programma *Hoe heurt het eigenlijk* wel in het domein van blauw bloed en baronnen.

Diplomatiek: „Dat vind ik erg jammer en ik ben het er niet mee eens. En verder wil ik daar niets onaardigs over zeggen.”

Veel regeltjes doen dwaas aan. Waarom mag je sla en aardappels nooit met een mes snijden?

„Als historicus vind ik het fijn om het waarom uit te leggen. Vroeger was er nog geen roestvrijstaal en liet het mes een metaalsmaak achter op de groente. Tegenwoordig is dat niet meer zo. Op eigen houtje heb ik ook twee achterhaalde regels in mijn boek losgelaten. Eén: dat je asperges niet mag snijden, ook al vanwege die metaalsmaak. Ik zeg: ga ja gang! Waarom in de zenuwen zitten over hoe je een asperge moet eten, terwijl samen eten gewoon prettig moet zijn! En de tweede regel die ik heb geschrapt is dat je met water het glas niet mag heffen, alleen mag proosten met alcohol. Tegenwoordig zit aan elke tafel wel een Bob, onvriendelijk om die uit te sluiten.”

In het buitenland bestaan weinig uitgebreide naslagwerken voor goede manieren. Zijn wij bruten en horken die dat harder nodig hebben?

„Zweden heeft er wel eentje, en er zijn ook Engelse, Duitse en Belgische uitgaven, ik heb ze allemaal gelezen, maar toegegeven, ze zijn niet zo volledig als die van ons. Tja, wij zijn erg direct en eerlijk. Calvijn zei al: 'Nooit veinzen dat je een jurk mooi vindt, eerlijk zeggen dat je hem lelijk vindt'. Nou, dat zal ik nooit doen, tenzij de jurk van een van mijn dochters is. Een Fransman vertelde dat hij op zijn eerste werkdag in Nederland bij de koffiemachine bestookt werd met vragen over zijn privéleven. Of hij getrouwd was, kinderen had. En waarom had hij maar één kind, wilde het daarna niet meer lukken of wou hij er niet meer? Dat impertinente vragenvuur overweldigde hem. Maar zo zijn wij, zo hebben wij de wereld veroverd. Niet erom heen draaien, paaien en beleefdheden uitwisselen. Geen tijd voor gebabbel en courtoisie. Wij zijn kooplui, erop af! Dat maakt ons niet slecht, ik zie er de voordelen van, want daardoor zijn we een innovatief land, kijk maar naar die startups. Het is onze volksaard, en we moeten dus niet vergeten dat wij de uitzondering zijn. Wij zijn anders, niet zij!” Het brengt andere volken nog wel eens in verlegenheid. „In Barcelona zitten Nederlanders met ontbloot bovenlijf op het terras van de Ramblas. Want ja, wij hebben toch vakantie! Ondenkbaar voor Spanjaarden.”

Aan welk gedrag ergert u zich het meest?

CV

Reinildis van Ditzhuyzen denkt even na. „Eh... ergeren, nee, maar ik vind het jammer dat het jasje-dasje wordt losgelaten. Mannen kunnen zich juist onderscheiden door zich met een leuke das te tooien. En ik erger me er wel aan dat tegenwoordig iedereen je bij het afscheid 'een fijne dag verder' wenst. Dat lijkt persoonlijk, maar het is een Amerikaanse en nietszeggende formule.”

Maar raakt u dan niet door dat virus geïnfecteerd?

„Ik zeg altijd gewoon 'tot ziens'. Niks mis mee. 'Helemaal leuk' en 'komt goed' vallen ook in die categorie mode-uitdrukkingen. Leuk is toch al een rotwoord, alles moet altijd maar leuk zijn. Nou ja, ik ben taalgelukkig en let erg op de taalontwikkeling.

In de trein zitten reizigers te telefoneren of te kwekken. Ze gooien hun hele hebben en houwen de coupé in, alsof het hun eigen cocon is. In de intercité naar Utrecht besprak een vrouw luidkeels haar liefdesverdriet, alle ellende werd tot in de finesses over haar medepassagiers uitgestort. Ik zat achter haar, en ik ken haar. Een historica van de universiteit. Génant. Blij dat er nu een stiltecoupé is én dat mensen het bestaan daarvan inmiddels onderkennen.”

Elk ander zou zich verlustigen in persoonlijke ontboezemingen en die onmiddellijk overbrieven. Verafschuwt u achterklap?

„Ik roddel ook nooit over de Oranjes als ik als deskundige optreed in een programma als *Blauw bloed*. Wat maakt het uit wat ik van de jurk van Máxima vind?”

Over uw eigen privéleven bent u ook niet bepaald loslippig.

„Nee, het feit dat ik drie kinderen heb, is genoeg informatie. En verder ben ik uiterst tevreden over mijn leven. Ik hou van mijn werk, ik hou van onderzoek doen en schrijven.”

U heeft de AOW-leeftijd al bereikt, maar u kunt niet stilzitten?

„Juist wel, ik heb een zittend beroep. Maar geestelijk staat het – vrees ik – nooit stil bij me. Ik heb veel energie, die eigenschap hadden mijn ouders allebei. Zij stelden vroeger *de gekke vijf minuten* in.” Steekt armen dwaas en snel de lucht in, trekt een grimas. „Konden wij kinderen ons helemaal uitleven en klaar. Ik ben graag bezig. Een voordracht maak ik op maat voor mijn publiek. Voor een interview over het koningshuis verzamel ik zoveel mogelijk informatie en wetenswaardigheden en pluis ik alles uit. Een historicus is een soort detective. Ik duik niet alleen in archieven en boeken maar ik kijk ook naar de Oranjes op staatsbezoeken: hoe doen zij het, wat kan ik daaruit afleiden.”

Geboren
In Arnhem, in een gezin met zeven kinderen.

Studie
Gymnasium. Geschiedenis in Wenen en Barcelona.

Werk
Historica, koningshuis- en etikettedeskundige. Auteur van cultuurhistorische boeken.

Vrije tijd
Leest graag en veel.

Houdt van talen, linksomwalsen, klassieke muziek, treinreizen en fietsen en heeft geen auto. Leerde jodelen in Tirol.

Kenmerken
Onvermoeibaar, snelle prater, nieuwsgierig, doortastend, vrolijk en streng voor zichzelf.

Etiquette, het koningshuis. Steekt het dat het daar altijd over gaat, terwijl u historicus bent en een lange reeks geschiedkundige boeken heeft geschreven? Onverdiend kreeg u een tuttig imago. Hoe vond u de persiflage van *Koefnoen*, in de persoon van Ditzke van Dijkhuizen?

„Ik heb zitten schateren. Toen Ditzke, of eigenlijk dus die verklede man, in beeld kwam dacht ik: 'Hé, ik heb ook zo'n rood jasje en het lijkt wel...' En toen pas zag ik dat ik het was. Ze noemen me Mevrouw Oranje en Mevrouw Etiquette. Twee onderwerpen die niemand onverschillig laten. Het heeft me veel goeds gebracht. En ik doe ook veel andere dingen. Zo heb ik voor het klassieke tv-programma van Paul Witteman meegewerkt een aflevering over Weense muziekgeschiedenis.”

Ligt uw hart in Wenen, uw tweede woonplaats?

„Ik heb er mijn studietijd doorgebracht en ik ben er gevormd. De historie lag daar voor het oprapen en in die tijd gebeurde er ook nog eens ontzettend veel. In de stad waren gevluchte Tsjechen met al hun verhalen. En Wenen lag in een dooie hoek, het Oostblok erom heen. Als student kon je gemakkelijk achter het IJzeren Gordijn reizen. Ik was in Bosnië voor iemand daarvan gehoord had. In Praag, voor de val van de Muur! Ik ben naar het beroemde Opernball geweest, zong als koorlid in de Staatsopera. En daar schrijf ik mijn boeken in het Duits. Deze maand verschijnt mijn tweede Duitse boek over een Weense familie, *'Die Hlawatsch-Saga. Drapierte Damen, nackte Herrenbeine & ein Wiener Zinshaus 1800 bis heute.'*”

In uw boek staat voorin een foto van Amy Groskamp-ten Have in 1950 op een hotelterras in Tirol. Naast haar zit ene Nell van Ditzhuyzen. Hoe is de connectie tussen uw familie en Amy?

„Het is een wonderlijk toeval, en hoe het precies zit weet ik niet. Tante Nell – met twee l'en, daar hechtte ze aan – leefde nog bij het uitkomen van de eerste *Dikke Ditz*. Toen had ik het haar nog kunnen vragen. Maar ik ontdekte deze foto pas na haar overlijden.”

U bent niet alleen een snelle prater, u kunt dat ook in zeven vreemde talen: Duits, Engels, Frans, Spaans, Fries, Zweeds en Italiaans. Beheerst u ook nog het dialect van uw geboorteplaats?

„Ik groeide vlakbij Klarendal op, nu een hippe wijk, toen een volksbuurt. Thuis spraken we het graag voor de lol en we deden toneelstukjes in het Arnhems. Ja, ik kan plat *Ernems*.” Uit het niets geeft ze een staaltje ten beste. Wonderlijk, dat snerpande stadsdialect uit de mond van een dame. Reinildis van Ditzhuyzen beken meteen maar dat niets menselijks haar vreemd is. „Ik fiets ook weleens door rood of ga voor mijn beurt bij de bakker. En dat laatste dan niet eens expres. Maar ik word altijd met argusogen bekeken en dan berispt altijd wel iemand me. 'Mevrouw van Ditzhuyzen, u moet toch beter weten!'” Vrolijke lach. „En ja, dat is zo!” ●

'Leuk is een rotwoord, alles moet altijd maar leuk zijn'

